

Marin Radica
zaboravljeni
historicistički kipar

6. 10. - 18. 11. 2018.

Marin Radica zaboravljeni historicistički kipar

Vinicije pis

Davno je Grgo Gamulin napisao kako poglavlje kiparstva u Dalmaciji 19. stoljeća tek treba napisati. To je bilo vrijeme kada je kiparstvo izlazilo iz anonimnosti i sumraka toga dugog i mirnog stoljeća. U tom procjepu zanatstva i umijeća provlačila se umjetnost, a granica između umijeća i umjetnosti neizvjesna je i mobilna. Mjesto u hrvatskoj povijesti umjetnosti konačno treba naći za prerano preminuloga korčulanskog kipara Marina Radicu, čiji korijeni vuku iz Splita (Korčula, 5. listopada 1863. - Korčula, 13. svibnja 1904.), jednoga od prvih kipara s akademskom naobrazbom na hrvatskom jugu. Korčula je tada bila manji, ali vrlo dinamičan grad Kraljevine Dalmacije. Kipar Marin Radica zasigurno je stasao u ozračju utemeljenja Obrtne škole klesarstva i brodogradnje u gradu Korčuli 1892. godine, nasljeđujući bogatu tradiciju obrade drva i kamena. Svoje prve korake započeo je radom u korčulanskim brodogradilištima, a prema svemu sudeći, svoju elementarnu naobrazbu stekao je upravo u spomenutoj Obrtnoj školi, i stoga je razumljiva njegova sklonost prema rezbarenju i modeliranju u drvu. Dosad najstarija sačuvana skulptura mladog kipara čuva se u obitelji Steka u gradu Korčuli. Skulptura prikazuje otmicu Sabinjanki. Riječ je o vješto komponiranoj kompoziciji trenutka u kojemu mladi goli ratnik otima djevojku uzdignutih ruku, a drugi je ženski lik u ležećem stavu. Posrijedi je zanimljiv historicistički rad mladog Marina Radice inspiriranoga Berninijevim kiparstvom iz njegova tršćanskog razdoblja 1889. godine.

U časopisu *Vienac* u studenome 1891. godine objavljena je fotografija Radičina modela okvira zrcala izloženoga u Dalmatinskom paviljonu Jubilarne gospodarske izložbe u Zagrebu. U članku stoji: „(...) Nastojanjem dalmatinskih rodoljuba dobio je podporu od Vlade i Sabora da može polaziti Obrtnu školu. U Trstu će ostati još godinu dana, a za dalje usavršavanje želi poći u Rim, da uči na djelima velikih umjetnika starogrčkih i talijanskih.“

Mladi Korčulanin završava Obrtničku školu u Trstu, no očito nije uspio dobiti stipendiju za željeno studiranje u Rimu, nego studira na Umjetničkoj akademiji u Beču. Želja za modeliranjem ljudskih figura, o kojoj doznajemo iz prije spomenutog članka, svjedoči o velikoj težnji za likovnim usavršavanjem u glasovitim umjetničkim središtima. Poslije Trsta slijedi Sarajevo, a potom se Radica vraća u Korčulu, gdje živi do svoje prerane smrti 1904. godine. Za priznanje svojega rada trebao je čekati svoju smrt, jer je konačno posmrtno nagrađen zlatnom medaljom na velikoj svjetskoj izložbi u Parizu kao predstavnik Kraljevine Dalmacije.

Todora 1892. godine. Marin Radica u kratkom razdoblju stvara jedinstveni opus nosiljki kulturnih Gospinih likova: od Gospe od Utjehe u Korčuli, Gospe od Čarskog Polja, Gospe Ljubežljive u Vignju, do Gospe od Porata u dubrovačkoj katedrali, te sarkofaga sv. Vincence u Blatu. Uz seriju kipova sv. Roka, umjetnik stvara niz kipova sv. Antuna Padovanskog za Račišće, Velu Luku i Korčulu. Dubrovačka prvostolnica postala je velikom galerijom Radičinih umjetnina. Najmonumentalniji sačuvani kipovi umjetnikova opusa, uopće, kipovi su sv. Josipa i sv. Vlaha u nišama pročelja dubrovačke prvostolnice iz 1902., a od 1903. do smrti radi deset monumentalnih kipova za dubrovačku prvostolnicu. Godine 1897. izradio je neorenesansnu propovjedaonicu, a potom kipove sv. Katarine Aleksandrijske i sv. Ane s Malom Gospom, uz kompoziciju Kruh sv. Ante. Složeni ikonografski program kipova na balustradama i zabatu dubrovačke prvostolnice okrunio je umjetnikov prerano ugasnuli umjetnički put. Dubrovački nadbiskup Josip Marčelić i vrhbosanski nadbiskup Josip Stadler zasigurno su usko surađivali, pa su ikonografski programi s prikazima crkvenih otaca u njihovim prvostolnicama vrlo bliski, s tom razlikom što je onaj u Sarajevu izveden u fresko-ciklusu, a onaj u Dubrovniku u kamenu. Radica radi kipove za župnu crkvu na Kliševu, za crkvu sv. Roka u Dubrovniku te propovjedaonicu za crkvu sv. Vlaha 1899. godine.

Radičini kipovi - najveća galerija kipova izrađena je u maniri slobodnostojećih skulptura na nekoj građevini u Dalmaciji u XIX. stoljeću, ali i u XX. stoljeću - svjedoci su veličine genija nepravedno zapostavljenoga u suvremenoj hrvatskoj povijesti umjetnosti. Isto tako, cjelovitost umjetničke opreme dubrovačke prvostolnice, u doba biskupa Josipa Marčelića, uvrštava Dubrovnik u jedno od središta mecenatske umjetnosti visokoobrazovanih crkvenih premeta koji su poticali umjetnost i umjetnike, poput biskupa Marka Kalogjere, nadbiskupa Josipa Stadlera ili biskupa Josipa Jurja Strossmayera.

Historicistički kipar Marin Radica, živeći u skućenim prilikama Kraljevine Dalmacije, nije mogao razviti svoj talent na način koji bi možda bio moguć da je ostao u nekom većem središtu, poput Trsta, u kojem je kipar Ivo Rendić ostvario veliku likovnu produkciju. Radica je ipak, zalaganjem dubrovačkog biskupa Josipa Marčelića, ostvario impresivan likovni opus u zadanim životnim uvjetima. Najbolje svjedočanstvo zaborava članak je dr. Josipa Cortellazza *Književnost i umjetnost u Dalmaciji zadnjih pedeset godina - Slikarstvo i kiparstvo u Jubilarnom broju Narodnog lista (Il Nazionale) 1862. - 1912.*, urednika Vinka Kisića, koji među starijim i mladim manje poznatim slikarima i kiparima nigdje ne spominje Marina Radicu, i to samo osam godina poslije njegove smrti. Radica je pospremljen u prašnjavu ladicu mjesne povijesti, u sredini bez vlastite periodike i likovne kritike, ostajući samo usput spomenut u dubrovačkom tisku na početku likovne karijere i *post mortem*.

Kipar Radica imao je izniman osjećaj za materijal, dimenzije i mjerilo u odnosu na okolinu. Znao je, također, varirati kakvoćom kada je bila riječ o sitnijoj ili krupnijoj

O prvim Marinovim koracima u Trstu možemo nagađati, no evidentno je da je eklekticizam stilova mogao upiti iz krugova drvorezbara ebanista oko afirmirane radionice namještaja Francesca i Giuseppa Cantea u Trstu. Mladi Radica je, isto tako, na određeni način blizak i kiparu Urbanu Nonu. O osobnom životu umjetnika ne znamo gotovo ništa, doli da je tijekom studiranja u Beču izradio oltar u dvorskoj kapeli u Beču te da je 1903. opremio unutrašnjost jahte *Nirvana* dubrovačkog vlastelina Bernarda Caboge (1863. - 1922.) domišljatim rezbarijama morske faune. Prema kazivanju kiparove unuke Fiorelle, potom je pošao u Sarajevo raditi veliko raspelo za sarajevsku katedralu, građenu prema nacrtima arhitekta Josipa Vancaša. Očito je bila riječ o mramornom misijskom raspelu, daru školskih drugova nadbiskupa Stadlera, a sam se kipar nigdje izriječom ne spominje u monografiji vrhbosanske prvostolnice.

Iz toga razdoblja kod kiparove unuke sačuvana je jedina poznata fotografija mladoga kipara. Sarajevsko iskustvo rada na opremanju vrhbosanske prvostolnice bilo je poticaj za mladog umjetnika i, uz razumijevanje dubrovačkog biskupa Josipa Marčelića, mogućnost iskazivanja vlastite nadarenosti.

Rano je donositi konačan sud o ovom iznimno plodnom i kvalitetnom umjetniku, akademski odgojenom i spremnom na poigravanje s neostilovima, stoga će se ovom izložbom pokušati pobrojiti umjetnine raspršene od Sarajeva, preko otoka Korčule, Pelješca, do Dubrovnika i okolice. Pregled Radičinih radova najlogičnije je započeti s Bratovštinom sv. Roka u gradu Korčuli, čiji je bio član. U njoj se čuva srednje bratovštinsko raspelo s neobaroknim Kristovim korpusom iz 1900. godine, a zanimljivo je kako je kipar Radica za svoju bratovštinu izradio novo raspelo, koje je zamijenilo ono starije korčulanskog kipara Frana K(Č)učića na prijelazu iz 16. u 17. stoljeće. U istoj Bratovštini sv. Roka čuva se gipsani model istoimenog sveca, vjerojatno predložak za drvene kipove u Dubrovniku i Blatu. Uz više umjetnina u korčulanskim crkvama i katedrali sv. Marka, najmonumentalnije djelo Radičina opusa danas je vidljivo u Korčuli, a to je kameni kip Krista Otkupitelja na crkvi sv. Justine, u kojoj je 1903. godine izradio drveni kor na kamenim konzolama. Korčulanska skromna oktogonalna crkva oponašala je mletačku crkvu s kipom Krista Otkupitelja na vrhu lanterne, a umjetnik je ovim kipom, prije dubrovačkog ciklusa, označio vizuru cijelog predgrađa - *borga* (Borak) - kao što prvostolni zvonik ima ulogu središnje siluete Staroga grada. Kip, kojemu danas nedostaje pobjednički barjak, svojim neorenesansnim dinamizmom cijeloj arhitekturi daje poseban pečat. Upravo se na ovom primjeru vidi koliko je kipar bio sputan narudžbama koje su zahtijevale više zanatsku negoli umjetničku kreativnost, te u punini dolazi do izražaja mladi nadareni likovni umjetnik.

U korčulanskim privatnim zbirkama čuva se više komada rezbarenog namještaja, koji bi se mogao povezati s kiparom Radicom. Umjetnik je za korčulansku nadžupnu crkvu sv. Marka izradio raskošnu i dobro pozlaćenu nosiljku u neobaroknom stilu za moći sv.

kamenoj, odnosno drvenoj plastici. U njegovim se djelima osjeća verizam detalja akademizma i historicizma. Radičin umjetnički opus obogatio je brojne sakralne prostore hrvatskog juga - od Vele Luke, Blata, Korčule, Račišća, Vignja, Lopuda, Dubrovnika i Kliševa do Sarajeva, Trsta i Beča. Stvarao je u duhu historicizma. Školovao se u razdoblju miješanja stilova i u vremenu kulminacije doktrine eklekticizma - gledišta da je svaki stil lijep - što je davalo slobodu umjetnicima da miješaju talijansku renesansu, gotiku i klasične stilove. Prema Raskinovu djelu *Seven Lamps of Architecture*, objavljenomu 1849. godine, gotički stil identificirao se s kršćanstvom. U Radičinu opusu, stoga, neogotičke umjetnine pripadaju u skupinu umjetnina vezanih uz strogu kršćansku adoraciju - troneti za izlaganje Presvetog te Kristovi korpusi - u skladu s tradicijom uzora Jurja Petrovića s nedaleke Badije.

Moramo se uživjeti u vrijeme školovanja mladog Radice u Trstu i Beču, kada ta dva grada u naponu historicizma dobivaju svoja lica, po kojima ih i danas prepoznajemo. Kipar Marin Radica, isto tako, sudjeluje na projektu opreme katedrale u Bosni i Hercegovini, netom priključenoj Austro-Ugarskoj Monarhiji, jednom od ključnih nacionalnih projekata opremanja hrvatskih prvostolnica. Razlog njegova povratka kući iz Sarajeva ostat će trajna enigma, kao i razlog zbog kojega je napustio Trst. Jesu li posrijedi bila obećanja narudžbi, ostaje otvoreno, no u razdoblju od 1895. do Radičine prerane smrti 1904. zasigurno ostaje nepuno desetljeće enormne produkcije u skromnoj provincijskoj sredini. Je li tomu pridonio dubrovački biskup pozivajući ga i nudeći mu brojne narudžbe, ostat će nepoznanicom sve dok se negdje ne pronađe nešto od njihove međusobne korespondencije. Bilo bi nemoguće danas zamisliti dubrovačku prvostolnicu bez Radičinih kipova i drvene opreme. Ova izložba poticaj je za revaloriziranje toga osebujnog historicističkog kipara s otoka Korčule i njegova zanemarenog likovnog opusa, koji će, nadamo se, naći svoje zasluženo mjesto u nekoj od budućih likovnih sinteza hrvatske skulpture toga razdoblja.

slika na naslovnici: *Otmica Sabinijanki*, 26. 8. 1889. vl. Franka Steka, Korčula

MARIN RADICA - ZABORAVLJENI HISTORICISTIČKI KIPAR
Galerija Dulčić Masle Pulitika i Atelijer Pulitika
6. listopada - 18. studenog 2018.

izdavač: Umjetnička galerija Dubrovnik | za izdavača: Marin Ivanović | kustos izložbe i autor teksta: dr. sc. Vinicije pis | stručna suradnica na izložbi: dr. sc. Rozana Vojvoda | izložbeni postav: dr. sc. Vinicije pis, Marin Ivanović | tehnički postav: Kristijan Bebić, Toni Radetić, Željko Šoletić | urednik kataloga: Marin Ivanović | lektura i korektura: Karmela Prosoli | grafičko oblikovanje kataloga i muzeografskih predmeta: Nedim Meo | fotografije: Miho Skvrce | tisak: Alfa-2, Dubrovnik | naklada: 300 | © Umjetnička galerija Dubrovnik i autori
Ostvarenje izložbe i tisak kataloga omogućio je Grad Dubrovnik.

www.momad.hr | info@momad.hr | ugd +385 20 426 590 | galerija dmp +385 20 612 645